

LEHETŐSÉGEK RENDSZERES SZABADALMI INFORMÁCIÓSZERZÉSRE

Az Országos Találmányi Hivatal Szabadalmi Témafigyelő Szolgálat

Kincses István

Országos Találmányi Hivatal

Az értékes új műszaki megoldások szinte mindenütt a világon jogi oltalom alatt állnak; a legáltalánosabb oltalmi formát a *találmányi szabadalmak és a szerzői tanúsítványok* jelentik. Ezeknek rendszeres figyelemmel kísérése fontos ismeretekhez, műszaki és szabadalomjogi információkhoz juttatja az érdeklődőket: megismerhetik saját fejlesztési területükön a folytonosan változó világ-színvonalat, ötleteket kaphatnak a találmányok leírásai-ból még újabb, még tökéletesebb megoldások kidolgozá-sához, de azt is megállapíthatják, mi az, aminek megoldá-sa már másoknak sikerült, mit nem kell, sőt nem szabad újra feltalálniuk.

Hasznos az oltalomban részesített találmányokkal kapcsolatos információszerzés abból a szempontból is, hogy a fejlesztéssel foglalkozó és külkereskedelmi tevé-kenységet is folytató vállalatok megtudják, *versenyár-saik mely országokban, milyen találmányaikra szereznek szabadalmi oltalmat*. Ha történetesen azt tapasztalják, hogy a konkurrencia olyasmire próbál kizárólagos jogot szerezni, ami nem elégíti ki a szabadalmazható találmá-nyokkal kapcsolatos törvényszabta követelményeket, az idejében szerzett információ birtokában felszólalásukkal megakadályozhatják az ilyen szabadalom engedélyezését, vagy – peres eljárással – elérhetik az érdeküket sértő, már engedélyezett szabadalom megsemmisítését.

Bár a folyamatos szabadalmi információszerzés rend-kívül nagy jelentőségű – különösen a fejlesztéssel foglal-kozó vállalatok, kutató és fejlesztő intézetek számára – *az ilyen információk biztosítása korántsem tartozik a könnyen megoldható feladatok közé*. Ennek egyik oka az, hogy az összes szükséges forrásanyaggal általában csak az iparjogvédelmi hatóságok rendelkeznek; vállal-atok vagy magánszemélyek a forrásanyagoknak legfeljebb egy-egy töredékéhez jutnak hozzá, nem elhanyagolható anyagi ráfordítások ellenében. *Természetesen az eligazo-dás sem egyszerű a szabadalmak és szerzői tanúsítványok tömegében*. A világon évente százezres nagyságrendű találmány-tömegre adnak ki több százszáznyi szabadal-mat és szerzői tanúsítványt a találmányi és szabadalmi

hivatalok. E találmányok legnagyobb része nyomtatott formában is megjelenik, sőt néhány év óta egyre na-gyobb mennyiségben jelentenek meg a szabadalmi hatóságok olyan találmányi bejelentéseket, amelyeket még nem (vagy csak formailag) vizsgáltak meg. Ez utóbbiakról még nem lehet tudni, hogy a bennük ismertetett műszaki megoldás a későbbiekben részesül-e majd szabadalmi oltalomban. Az információ-tömeget mindenestre ezek a leírások is növelik.

A számszerűségek érzékeltetésére ragadjuk ki tizenkét iparilag fejlett és a magyar ipar, ill. külkereskedelem szempontjából jelentős ország adatait, és tekintsük át, *hány szabadalmat és szerzői tanúsítványt engedélyeztek* ezekben egy év alatt. (A zárójelben feltüntetett számok a találmányi bejelentések számát jelentik.) Az 1974. év világstatisztikája alapján a következő képet kapjuk:

Ausztria	7 992	(10 404)
Csehszlovákia	6 900	(9 232)
Egyesült Államok	76 275	(102 538)
Egyesült Királyság	37 808	(56 250)
Franciaország	24 725	(43 633)
Lengyelország	6 644	(9 230)
Magyarország	1 864	(3 217)
NDK	7 971	(7 587)
NSZK	20 539	(63 545)
Románia	4 019	(3 846)
Svájc	12 970	(17 429)
Szovjetunió	43 044	(106 265)

A 12 országban összesen: 250 751 (433 176)

Az egy év leforgása alatt kiadott negyedmillió szaba-dalomról és szerzői tanúsítványról szóló tájékoztatás a 12 országban összesen kb. 360 *szabadalmi közlönyszám-ban található meg*.

Elképzelhető – bár rentábilisan aligha kivitelezhető – hogy a legújabb találmányok iránt érdeklődő vállalatok, intézmények maguk vizsgálják át a hetenként, dekádön-ként, félhavonként vagy havonként megjelenő szabadal-

mi közlőnyöket, és azokból kiválogatják az érdeklődési körükbe vágó találmányokról szóló híradást. *Az ilyen jellegű feladatokat ésszerűen csak az információfeldolgozásra és tájékoztatásra specializált irodák, dokumentációs központok, szolgáltató vállalatok tudják megoldani.*

Nem elhanyagolható körülmény az sem, hogy az esetek többségében a műszaki fejlesztési eredmények iránt érdeklődő szakember a számára fontos szabadalmi információkkal csak magyarul vagy legfeljebb még egy-két idegen nyelven tud megismerkedni. A fenti 12 ország szabadalmi dokumentumai viszont kilenc nyelv ismeretét kívánják meg tőle. Ezen a nyelvi problémán is csak az információforrások központosított feldolgozása, az érdekes információk magyarra fordítása segíthet.

A szabadalmi információk központi feldolgozásának és az érdeklődők szelektív tájékoztatásának nyilvánvalóan több megoldási módja lehetséges. Egyes külföldi információs szolgálatok azt a gyakorlatot követik, hogy az összegyűjtött teljes információmennyiséget néhány átfogó szakterület szerint bontják szét, és megbízóiknak az őket érdeklő szakterület találmányairól adnak tájékoztatást. Széles szakterületek szerinti csoportosításra kínál lehetőséget a ma már világszerte elterjedt *Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás* (NSZO) nyolc szekciója. Mivel itt a technika teljes területe *mindössze nyolcfélé tagolódik*, egy-egy szekción belül rendkívül heterogén az odatartozó találmányok tárgya. Ennek az a következménye, hogy a megbízónak szolgáltatott információs anyag szelektivitása csekély, az érdeklődők csak óriási ballasztal együtt juthatnak hozzá a számukra valóban értékes, releváns információkhoz.

Ennél valamivel nagyobb mértékű az a szelektivitás, amelyet – az angol szabadalmi hatóság által időszakonként megjelentetett – az angol szabadalmi leírások tömörítvényeit tartalmazó kötetek (*Abridgements of Specifications*) biztosítanak a megrendelőknek. E sorozat szerkesztői ugyanis a technika teljes területét 25 részterületre osztják fel.

Lehetséges a technika olyan tagolása is – és ezt is kiterjedten alkalmazzák szabadalmi információs szolgálatok – amely a *Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás kb. 600 alosztályát veszi alapul*. Az ilyen felbontás természetesen sokkal szelektáltabb információs anyagot eredményez, mint az előbbi két felosztási mód, de a hasznos információkat terhelő ballaszt az esetek jó részében még így is igen nagy lehet. Ha például egy megrendelő egy elem izotópjainak szétválasztására szolgáló biológiai módszerek iránt érdeklődik, akkor a valóban releváns információk mellett nemcsak az izotópok szétválasztásának összes többi módszerére vonatkozó szabadalmakról, hanem minden olyan szabadalomról is tájékoztatást kap, amelynek tárgya evaporáció, desztilláció, kristályosítás, szuszpendált részecskék elkülönítése, különböző rendszerű szűrők, gázok szétválasztása, szilárd részecskék leválasztása gázokból stb. Ezek a rendkívül szerteágazó témakörök ugyanis mind ugyanabba az NSZO-alosztályba tartoznak.

Kétségkívül adódnak olyan esetek, amikor egy-egy vállalat, intézmény érdeklődési köre egy teljes NSZO-alosztályra, az abba sorolt találmányok összességére kiterjed, általánosnak azonban azt az esetet kell tekintenünk, amikor a megrendelőt több szabadalmi alosztálynak egy kisebb részletére terjedő témák érdeklik. Az NSZO alosztályai szerint szelektáló tájékoztató rendszerek ilyenkor csak felesleges információval együtt szolgáltatják a releváns információkat.

Kielégítő szelektivitású szabadalmi tájékoztatás csak az NSZO alosztályainál lényegesen szűkebb területek, az alosztályoknál sokkal kisebb egységek alapul vételével lehetséges. Erre az NSZO fő- és alcsoport beosztása kínál megoldást; több mint ötvenezer ilyen csoport található az osztályozási rendszerben. Az alosztályok szerinti differenciáláshoz képest a csoportjelzetek szerinti szétválasztás finomsága, az így szolgáltatható szabadalmi információk relevancia-foka körülbelül 50 000/600 arányban, vagyis több mint 80-szorosára nő. Egy olyan információs iroda, amely az NSZO csoportbeosztására alapozza szolgáltatásait, a korábban említett szelektálási módokat alkalmazó szolgáltató rendszerekhez képest nagyságrendileg kisebb ballasztal tud tájékoztatni a legújabb szabadalmakról.

Az érdeklődők oldaláról felmerülő tájékoztatási igények, a tőlük eredő kérdésfeltevések nem mindig vagy legalábbis nem teljes mértékben igazodnak az NSZO fő- és alcsoportjaihoz. Előadódnak olyan esetek, amikor a szabadalmi információ igénylői az NSZO csoportbeosztása által nem követhető aspektusokból kívánják a találmányok szelektációját. Ennek ellenére ma tömegméretekben nem lehet tökéletesebb szelekciót megvalósítani a találmányok között a technika egészére kiterjedően, mint amit az NSZO fő- és alcsoportjai tesznek lehetővé.

Ilyen, még nemzetközi összehasonlításban is ritka szelektivitású jeladó információt, szabadalmi témafigyelést szolgáltató az *Országos Találmányi Hivatal (OTH) Dokumentációs és Információs Osztálya* az érdeklődő hazai vállalatok, kutató és fejlesztő intézetek részére. Ez a témafigyelés ma kizárólag az NSZO főcsoport- és alcsoport-jelzeteire alapozódik, figyelési köre pedig kiterjed a fent felsorolt 12 ország mindegyikére.

Az OTH Szabadalmi Témafigyelő Szolgálatát az idő tájt szervezte meg, amikor a Szabadalmi Tár visszakerült az OMKDK kezeléséből az OTH irányítása alá. Itt említhető meg, hogy szűkebb körben – a Szovjetunió, az Egyesült Államok és az NSZK szabadalmaira kiterjedően – az OMKDK korábban is teljesített és jelenleg is ellát szabadalmi témafigyelést az egyéb műszaki-tudományos szakirodalmi forrásokat felölelő témafigyelési keretben.

Az OTH Szabadalmi Témafigyelő Szolgálatát az idén érkezett el tizedik évéhez; eddigi története a fokozatos bővülések, növekedések fejlődési szakaszaiból tevődik össze. Megindításakor a szolgáltatás csak 8 ország szabadalmainak és szerzői tanúsítványainak figyelésére terjedt

ki, később 9-re, legutóbb pedig 12-re növekedett a figyelt országok száma. Kezdetől fogva lehetőség volt bármilyen téma szabadalmainak figyeltetésére, de a megbízók által kijelölt témák, ill. az egyes témákba vágó szabadalmak azonosítását erősen nehezítette az a körülmény, hogy a kezdeti években a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás nem állt még rendelkezésre, sőt ennek megjelenése után is csak fokozatosan tértek rá alkalmazására az egyes országokban. Emiatt a témafigyelés során a találmányok kiválogatásához több különböző (magyar, német, osztrák stb.) szabadalmi osztályozást is alapul kellett venni, az egyes osztályozások viszont csak ritkán tartalmaztak ugyanolyan – egymásnak teljesen megfelelő – kategóriákat. A releváns információk kiválasztása így nem volt könnyű és egyértelműen megoldható feladat. Ezek a kiválasztási problémák ma már nem léteznek, mivel a témafigyelésbe vont 12 ország szabadalmi anyaga kivétel nélkül hozzáférhető az NSZO jelzeteinek figyelembevételével.

A figyelőszolgálat megrendelői szabadon választhatnak ki témákat figyeltetésre, csupán meg kell állapítani a témákat legjobban megközelítő NSZO csoportjelzeteket. NSZO jelzettel nem azonosítható, meg nem közelíthető téma figyeltetésére természetesen nincs lehetőség.

Az OTH által figyelt témaegységek (a szabadalmak előfordulási gyakoriságát figyelembe vevő, a díjfizetés alapjául választott fiktív egységek) száma a kezdeti 1200-ról az évek során 5000 fölé emelkedett, s a szolgálatot igénybe vevő vállalatok, kutató és fejlesztő intézetek száma megközelíti a százötvenet.

A Szabadalmi Témafigyelő Szolgálat az 1976. év folyamán előfizetői címére havi rendszerességgel összesen 135 ezer információt küldött ki. Egy-egy figyelőszolgálati információ a következő bibliográfiai adatokból tevődik össze:

- a szabadalom vagy szerzői tanúsítvány lajstromszáma;
- Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás jelzete;
- az engedélyező ország kétbetűs kódja;
- a találmány címe magyar fordításban;
- a találmány bejelentője, ill. a szabadalmas megnevezése;
- a találmány bejelentésének időpontja;
- az esetleg más országban korábban tett találmányi bejelentés (ún. uniós elsőbbség) időpontja.

A szabadalmi témafigyelés iránt megnyilvánuló érdeklődés növekedését azon is le lehet mérni, hogy míg az OTH szolgálatának első évében (1968-ban) 300 ezer forint értékben adott információkat megrendelőinek, a szolgálat tizedik évében a figyelésből eredő információk értéke is megtízszereződött: 3 millió forintra emelkedett.

Az OTH Szabadalmi Témafigyelő Szolgálat *több szempontból is állja az összehasonlítást* más szabadalmi információs szervezetek szolgáltatásaival. Szelektivitása eléri a legnagyobb szabadalmi információs szolgáltató szervezetek (CNIPI, INPADOC, Derwent) által biztosí-

tott szelektivitást, az információk szolgáltatásának kése delme sem különbözik lényegesen az elérhető minimumtól, a magyar nyelven történő címközlésben pedig nyilvánvalóan nincs versenytársa. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy más vonatkozásokban – az információk részletességében, a szolgáltatott adathordozókban, az adatok visszakereshetőségében stb. – nem járnak előtte az említett nagyhirű szabadalmi információs központok. Az OTH témafigyelő szolgálata jelenlegi formájában a következő előnyöket kínálja a hazai érdeklődőknek:

a szolgáltatott információs anyagot csekély ballaszt terheli, hiszen 50 ezernél is több kategória közül lehet kijelölni a figyelt tárgyat;

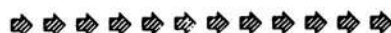
az NSZO bármely fő- vagy alcsoportjába osztályozott találmányok figyelése igényelhető: a választhatóság nem függ attól, hogy egyidejűleg többen is igénylik-e ugyanannak a témának figyeltetését vagy csupán egy előfizető tart rá igényt;

a figyelőszolgálat a hazai ipar és külkereskedelem szempontjából jelentős országokat szinte kivétel nélkül felöleli (Magyarország mellett Ausztria, Csehszlovákia, Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Lengyelország, NDK, NSZK, Románia, Svájc, Szovjetunió);

minden találmány címét magyar fordításban szolgáltatja;

előfizetése a megrendelőt devizakiadással nem terheli; igen korai időpontban ad jelzőinformációt a szabadalmi közlönyök alapján, amikor a találmányok teljes leírásai általában még nem is állnak kinyomtatva rendelkezésre.

Kétségtelen, hogy a bibliográfiai jeladó információ, és ezen belül a szabadalmi témafigyeléses változat is, csak a figyelem felkeltésére alkalmas, hiszen a találmány címénél több műszaki információt nem tartalmaz. Azok, akik a találmány címéből vagy bejelentőjének nevéből kiindulva további műszaki információkat kívánnak magáról a találmányról szerezni, a figyelt 12 ország közül öt ország esetében (Egyesült Államok, Franciaország, NDK, Románia, Szovjetunió) a szabadalmi közlönyből a találmány leírásának kivonatát is megszerezhetik, a magyar leírásoknak pedig teljes szövegéhez is hozzájuthatnak. A többi figyelt ország esetében a jeladó információ vétele után hosszabb-rövidebb idő elteltével érkeznek be az OTH Szabadalmi Tárába a kinyomtatott találmányi leírások, amelyekből a találmányok részleteikben is megismerhetők.

KINCSES I.: Lehetőségek rendszeres szabadalmi információszerezésre. Az Országos Találmányi Hivatal Szabadalmi Témafigyelő Szolgálat

A rendszeres szabadalmi információszerezés több szempontból is haszonnal járhat a fejlesztéssel foglalkozó szervezetek számára. Az egyéni információszerezés problémái az információk rendkívül nagy számából, a hozzáférés és a válogatás nehézségeiből erednek. A szabadalmi dokumentumok központi feldolgozása és a szelektív információterjesztés kiküszöböli ezeket a nehézségeket. A feldolgozásra és a szelektív tájékoztatásra különböző lehetőségek kínálkoznak a szelektivitás mértékétől függően (a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás szekcióit, alosztályait, csoportjait stb. véve alapul). Az Országos Találmányi Hivatal Szabadalmi Témafigyelő Szolgálatának tízéves története a fokozatos bővülések jegyében telt. A szerző ismerteti a figyelőszolgálat keretében nyújtott jeladó információt és a megrendelőkhoz rendszeresen eljuttatott bibliográfiai adatelemeket.

* * *

KINCSES, I.: Systematic provision of patent information. The Selective Information Service of the Patent Office of the Hungarian People's Republic

The systematic acquirement of patent information may be useful for organizations in charge of development from several aspects. Individually acquiring information may face serious problems because of the large number of information and of the difficulties of access and selection. The central processing of patent documents and the selective dissemination of information eliminate these difficulties. Depending on the extent of selectivity (based on the sections, subdivisions, groups, etc. of the International Patent Classification) different possibilities avail themselves for processing and for selective information. The past ten years of the Selective Information Service of the Patent Office of the Hungarian People's Republic shows a progressive extension of the Service. The author describes the current awareness information provided in the frame of the Selective Information Service as well as the bibliographic data elements submitted to the subscribers.

* * *

КИНЧЕШ, И.: Возможности систематического сбора патентной информации. Система ИРИ по патентной информации Государственного управления по делам изобретений, ВНР

Систематический сбор патентной информации может быть полезным с многих точек зрения для организаций, занятых в сфере опытно-конструкторских разработок. Проблемы индивидуального сбора информации вытекают из затруднений, связанных с большим количеством и селекцией информации, а также с доступом к ней. Централизованная обработка патентных документов и система ИРИ в значительной мере способствует устранению этих трудностей. В зависимости от степени избирательности (принимая за основу секции, подклассы, группы и т. п. Международной патентной классификации) могут иметь место различные возможности для обработки и избирательного распространения патентной информации. Десятилетняя история службы ИРИ Государственного управления по делам изобретений проходила под знаком постепенного расширения. Автором описываются основные характеристики сигнальной информации, а также элементы библиографических данных, регулярно предоставляемых потребителям в рамках ИРИ.

* * *

KINCSES, I.: Systematische Anschaffung von Patentinformationen. Der Selektive Patentinformationsdienst des Patentamtes der Ungarischen Volksrepublik

Für Institutionen, die sich mit Entwicklungsvorhaben befassen, kann die systematische Anschaffung von Patentinformationen aus mehreren Gesichtspunkten von Nutzen sein. Die Schwierigkeiten der individuellen Informationsanschaffung rühren aus der grossen Zahl der schweren Zugänglichkeit und den Problemen der Selektion von Informationen her. Die zentralisierte Bearbeitung der Patentdokumente und die darauf gegründete selektive Informationslieferung behebt diese Schwierigkeiten. Je nach dem Mass der Selektivität (Gemäss der Sektionen, Unterklassen, Gruppen usw. der Internationalen Patentklassifikation) bestehen verschiedene Möglichkeiten für die Bearbeitung der Informationen und für den selektiven Patentinformationsdienst. Die zehnjährige Aktivität des Selektiven Patentinformationsdienstes des Ungarischen Patentamtes wird durch eine ständige Ausweitung charakterisiert. Die im Rahmen des Selektiven Patentinformationsdienstes zur Verfügung gestellten Annotationen und die den Bestellern regelmässig zugestellten bibliographischen Elemente werden erörtert.

